

Saksbehandler: Gard Lindseth

Referanser:
MKR 21/07
KR 46/07

Saksdokumenter:
Ingen

Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene

Sammendrag

Med bakgrunn i Kirkenes Verdensråds (KV) dokument AGAPE – Alternative Globalisation Addressing Peoples and Earth – presenteres Kirkemøtet i år for saken ”Kirken og den økonomiske globaliseringen”. Sakspapiret som her presenteres, bygger på og fremhever viktige momenter i en utredning Komiteen for Internasjonale Spørsmål (KISP) under Mellomkirkelig råd har laget som en respons til den pågående AGAPE-prosessen i KV.

Dette sakspapiret gir først en beskrivelse av den økonomiske globaliseringen og dets aktører. Dernest presenteres et perspektiv på den økonomiske globaliseringen med utgangspunkt i å være *en kirke i nord*. Med denne bakgrunnen utfordres internasjonale og norske myndigheter til å reformere det globale handels- og finanssystemet i en mer rettferdig retning. Til slutt i sakspapiret gis det noen eksempler på hvordan Den norske kirke kan jobbe videre med denne tematikken.

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd oversender saken til Kirkerådet og anbefaler Kirkerådet å fremme for Kirkemøtet følgende forslag til vedtak:

1. Som europeisk kirke bærer vi på en arv som gjør oss dypt medansvarlige i en politisk og økonomisk utvikling basert på grov utbytting av mennesker og naturressurser i sør.

Vi må arbeide oss fram til en dypere erkjennelse av hvordan denne urettferdigheten er oppstått og hva vi kan gjøre for å skape en mer rettferdig verden.

2. Kirkemøtet vil understreke at dagens globale handels- og finanssystem ikke i tilstrekkelig grad kommer den fattige verden til gode. Kirkemøtet mener det er nødvendig å arbeide for at dagens globale handels- og finanssystem på sikt erstattes av et system der større medbestemmelse for de fattigste landene og en grundigere forankret demokratisk legitimitet sikres. På den andre siden vil Kirkemøtet understreke at det på kort sikt også er viktig å arbeide for å oppnå en reform av dagens handels- og finansregime.
3. Kirkemøtet mener at vi som kirke i nord må stå solidarisk med de som lider under denne uretten. Kirkemøtet ser at Norge med sin velferdsstat og sin store petroleumsformue både har gode muligheter og et moralsk ansvar til å bidra til en mer rettferdig verden.
4. Kirkemøtet vil i denne sammenheng understreke at Norge har et særlig ansvar for å:
  - a) Forvalte oljeformuen på en miljømessig og solidarisk måte slik at den kan bidra til utvikling i de fattige landene
  - b) Innrette sin handelspolitikk slik at den ikke hindrer utviklingslandenes muligheter til å bruke de samme politiske virkemidlene som har vært avgjørende i vestens økonomiske utvikling.
5. Kirkemøtet ber Den norske kirke følge opp Kirkenes Verdensråds AGAPE-prosess.
6. Kirkemøtet ber de lokale menighetene om å jobbe videre med de etiske utfordringene knyttet til den økonomiske globaliseringen på følgende måte.....

Saksorientering

1.1 Tema og avgrensning

Vi lever i dag i en sterkt skjevfordelt og urettferdig verden. Vi kan ikke annet enn å innse at vår velstand og rikdom står i sammenheng med den grove utbytting som i dag skjer både av de fattigste samfunnene i sør og av vår klodes bærekraft. Verdens fattigdom vil alltid utfordre kirken. Troen på alle menneskers likeverd og skaperverkets integritet og egenverd hviler i troen på Gud som skaper. Fokuset på de fattige, på de som faller utenfor og er ofre for de urettferdige strukturene, er nært knyttet til Jesu liv og lære. Håpet om et nytt og grensesprengende fellesskap styrkes i troen på den forandringens kraft som gis oss gjennom Den hellige ånd.

I denne saken diskuteres verdens skjevfordeling og urettferdighet i lys av den økonomiske globaliseringen. Like stor som uenigheten om definisjonen av hva *globalisering* faktisk betyr, er enigheten om viktigheten av de endringer den fører til. Den globale konteksten påvirker i dag livene våre til en slik grad at det ikke kan sammenlignes med noen annen epoke i historien. Samtidig er kompleksiteten i denne påvirkningen så stor at det er vanskelig å sammenholde utviklingen under ett begrep. "Globalisering" er slik en samlebetegnelse på et mangfold av gjensidig avhengige og ofte gjensidig forsterkende prosesser. Globaliseringen karakteriseres ved at statene får en ny rolle i det internasjonale samkvemmet. I løpet av et par tiår er forutsetningene for de tradisjonelle nasjonalstatene grunnleggende endret, og både politisk styring, nasjonale økonomier og rettsordning overskrider statsgrensene. Utviklingen de siste tiårene har ikke ført til mindre stat, men til nye strategier for statlig politikk.

Den forsterkning, utvidelse og fordypning av globaliseringsprosessen vi ser i dag har to særskilte årsaker. Den første er utviklingen og spredningen av den digitale kommunikasjonsteknologien. Kommunikasjon mellom mennesker blir stadig raskere, mer effektiv, mer direkte og mindre kostnadskrevene. Dette har blant annet ført til en økt gjensidig påvirkning av kulturell, personlig, politiske og religiøs art. Bevisstheten om å tilhøre én global virkelighet styrkes. Samtidig forsterker muligheten til global kommunikasjon og samhandling også det andre utviklingstrekket som har bidratt til å forsterke globaliseringsprosessen i vår tid, nemlig den økonomiske liberalismens gjennomslag innenfor global handel og finans. I sin mest ekstreme form ser denne kun på statene som tilretteleggere for friere markeder for stadig flere varer.

Denne saken vil ha sitt hovedfokus på den økonomiske globaliseringen. I praksis betyr dette et svakere fokus på den rollen globaliseringen spiller i forhold til identitetsdannelse og gjensidig kulturell, ideologisk og religiøs påvirkning. Vi velger her fokuset på den økonomiske globaliseringen fordi det er i forhold til denne siden av globaliseringen spørsmålet om rettferdighet mest hensiktsmessig kan stilles.

1.2 Den økonomiske globaliseringens aktører

Den økonomiske globaliseringen er ikke et nytt fenomen. Den moderne økonomiske globaliseringen kan knyttes til imperialismen, den industrielle revolusjon, borgerskapets sterkere stilling, dannelsen av moderne stater og forbedrede transportmuligheter. Handelen mellom land og kontinenter økte gjennom hele 1900-tallet og nådde en foreløpig topp rett før Første verdenskrig. Verdenskrigene og mellomkrigstiden, inklusive børs-krakket i 1929, tydeliggjorde svakhetene ved kombinasjonen av økt gjensidig avhengighet og politisk ustabilitet. Dette førte til økt proteksjonisme og krav om at stater i større grad måtte bli selvforsynt.

Bretton Woods-systemet ble etablert etter andre verdenskrig for å sikre forutsigbarhet i mellomstatlige handels- og finanstransaksjoner. Systemet må også forstås som et tiltak der de rikeste aktørene i nord sikret sine økonomiske og handelspolitiske interesser. Bretton Woods-systemet består av Verdens Handelsorganisasjon (WTO¹ tidligere GATT²), Verdensbanken³ og det Internasjonale Valutafondet (IMF⁴). Institusjonene er etablert i hver sin del av verdensøkonomien: a) det internasjonale valuta og finanssystemet (IMF); b) det globale utviklingspolitiske regimet (Verdensbanken); og c) det globale handelssystemet (WTO). Samtidig er det nært knyttets sammen og avhengige av hverandre gjennom sitt felles arbeid for frihandelsmål i ulike deler av verdensøkonomien og ved at beslutninger i en av delene vil ha konsekvenser for de andre to.

Bretton Woods- institusjonene kan i praksis sies å være overnasjonale institusjoner. Dette er likevel mer utviklet i WTO enn i de andre to organisasjonene. IMF og Verdensbanken – eller de Internasjonale Finans Institusjonene (IFI-ene) som de også kalles – er mer administrerende og bidrar i tillegg med mye forskning. WTO på den andre siden etablerer nye regler for verdenshandelen og iverksetter disse ved hjelp av tvisteløsningsmekanismen som fungerer som en slags internasjonal domstol. WTO er i prinsippet basert på konsensusprinsippet, men politisk og økonomisk tyngde påvirker de konkrete sakers utfall. I Verdensbanken og IMF er donorenes stemmer formelt vektet tyngre enn mottakerlandenes.

1.3 En etisk vurdering av den økonomiske globaliseringen

Ved en første vurdering av Bretton Woods-systemet er det viktig å peke på både de positive og de negative sidene ved systemet.

De overnasjonale og multinasjonale kvalitetene er kanskje de viktigste på den positive siden. Det at vedtak gjort av disse institusjonene i praksis er bindende og forpliktende for alle stater, inkludert store og dominerende stater, gjør at det skapes forutsigbarhet og

---

¹ World Trade Organisation

² General Agreement on Tariffs and Trade

³ World Bank

⁴ International Monetary Fund

rettsliggjøring. I tillegg kommer at disse institusjonene er de mest effektive og handlekraftige i det internasjonale systemet i dag. Muligheten for etterrettelighet og ansvarlighet er større innenfor dette nåværende globale regimet enn i det regime som mest sannsynlig ville erstatte det hvis det brøt sammen, nemlig et regime regulert av bilaterale og regionale avtaler.

Samtidig må det nevnes at alle de tre institusjonene har fått mye kritikk for ulike sider av sin behandling av fattige land, mangel på demokratiske prosesser og manglende legitimitet knyttet til de markedsliberale løsninger som anbefales fattige land. En generell kritikk av Bretton Woods-systemet er fortsatt at de forsømmer sosiale, miljømessige og rettighetsbaserte prioriteringer i sin jakt på enda åpnere markeder. I tillegg er det viktig å anføre at ansvaret for beslutninger og prosjekter som slår feil er vanskelig å fordele. Nasjonalt skyldes det på overnasjonale beslutninger, mens de overnasjonale institusjonene viser til at deres beslutninger tas av medlemmene i styrene som består av nasjonale representanter. Så lenge disse institusjonene ikke har en mer solid demokratisk forankring forblir ansvarliggjøringen i forhold til konkrete beslutninger problematisk.

Det er ikke enkelt å vurdere en så mangefasettert prosess som den økonomiske globaliseringen. I denne saken gjøres det imidlertid en etisk skjelning mellom den form for globalisering som skaper større ulikhet i aktørenes styrkeforhold i samhandlingen, og de mekanismene som bygger opp under aktørenes likeverdige status. Den første form for globalisering må motarbeides, mens den andre må styrkes. Et reelt globalt demokrati og rettferdige internasjonale regler for handel kan legge til rett for vekst og utvikling, også for de fattige landene. Samtidig vil vi advare mot at markedet skal få lov til å trenge ned i og overta den sosiale, kulturelle og religiøse basisen som ethvert samfunn er avhengig av. Markedslogikkens lov om den sterkestes rett må motarbeides ved å på forhånd ta parti for den svakeste i den måten markedet fungerer i dag.

2. Kirken og den økonomiske globaliseringen

2.1 Kirkenes Verdensråds AGAPE-prosess

I rammene av Kirkenes verdensråd (KV) ble det etter KVs generalforsamling i Harare i 1998 igangsatt en prosess som forsøker å svare på spørsmålet om hva som er kirkens rolle i den økonomiske globaliseringen. Dokumentet AGAPE (Alternative Globalisation Addressing Peoples and Earth) som ble presentert i forkanten av KVs generalforsamling i Porto Alegre i februar 2006 er et foreløpig resultat av denne prosessen. AGAPE-dokumentet inneholder ikke minst stemmen fra sør, dvs. utfordringen fra de kirkene som på en særskilt måte har erfart globaliseringens negative sider på sine kropper. Dokumentet beskriver de svært urovekkende utfordringene i forhold til fordeling og miljø som det globale fellesskapet i dag står overfor. Dokumentet peker på den uheldige rollen de globale finans- og handelsinstitusjonene har hatt i denne negative utviklingen og foreskriver motstand mot disse institusjonene som sentral ingrediens i kampen mot dagens urett.

Den norske kirke har blitt utfordret av Kirkenes Verdensråd til å delta i AGAPE-prosessen. KISP (Komiteen for Internasjonale Spørsmål) under Mellomkirkelig råd arrangerte derfor en seminar i september 2006 om tematikken, hvor røster fra Kenya og Sverige ga innspill til oppfølging i vår egen kirke. I etterkant av seminaret satte KISP ned en arbeidsgruppe som med utgangspunkt i Kirkenes Verdensråds AGAPE- (Alternative Globalisation Addressing Peoples and Earth) laget en rapport om tematikken. I rapporten, som er vedlagt dette sakspapiret, presenterer KISP sin forståelse av økonomisk globalisering. Dernest diskuteres det skisser til en respons fra perspektivet av å være *en kirke i nord*. Det er først og fremst nasjonale (norske) og internasjonale myndigheter som utfordres i rapporten. Det er denne rapporten som danner utgangspunktet for at kirkemøte i år behandler en sak om økonomisk globalisering. Saken bygger på og fremhever viktige momenter som er drøftet i KISP sin rapport

2.2 En stemme fra en kirke i nord

Den framstillingen som her foreligger ønsker å støtte det engasjementet som er lagt ned i AGAPE-prosessen. Med denne saken ønsker vi å bidra til at dagens urett erstattes av en mer rettferdig global politisk orden, og vi ønsker å være et viktig bidrag fra en skandinavisk kontekst. Slik håper vi å bidra med et viktig innspill i det fortsatte arbeidet med disse spørsmålene.

Som europeisk kirke bærer vi på en arv som gjør oss dypt medansvarlige i en politisk og økonomisk utvikling basert på grov utbytting av mennesker og naturressurser i sør. Dagens økonomiske verdensorden må ses i sammenheng med de grove overgrepene som gjennom mange århundrer er gjort mot mennesker og befolkninger i sør i Guds, opplysningens og framskrittets navn. Den politiske frigjøringen av landene i sør er blitt alvorlig begrenset av at den økonomiske skjevfordelingen og avhengigheten mellom nord og sør i stor grad er opprettholdt. Gjennom renter på lån, bruk av skatteparadis, utnyttning av råvarer, billig arbeidskraft osv. går verdiflommen fortsatt fra sør til nord. Den bekken som renner tilbake i form av utviklingshjelp og nødhjelp hjelper knapt til å reparere noen av de verste skadene som følger av denne uretten.

Hvordan kan vi som kirke i nord og som en del av et samfunn som nyter godt av en urett som fortsatt pågår, mene oss å tale med en troverdig stemme i kampen for å endre denne uretten? Det kan vi bare gjøre ved å stå solidarisk med de som lider. Vi må se, lytte og forstå for at ikke vår respons på uretten skal inngå i en lang tradisjon der de mektigste alltid sitter med løsningene. Vi må arbeide oss fram mot en erkjennelse av både årsaker til og løsninger på de utfordringene vi står overfor. Kirken bør legge hovedvekten på å identifisere de mekanismene som fører til urett. I lys av Jesu gjennomgående framheving av den svakestes rett, må kirken være tydelig på hvilke endringer som er nødvendig for at hensynet til de som lider urett går foran målet om stadig større profitt for de rikeste.

Vi deler således AGAPE-dokumentets anliggender, bekymringer og også forståelsen av at mye av denne globale uretten er institusjonalisert, dvs. opprettholdes av de strukturer og de regelverk som i dag regulerer global handel og finans. Som det sies i AGAPE, så

holder det ikke kun ”å sprøyte etiske standarder inn det nåværende systemet.”⁵ AGAPE-dokumentet sier at kirkens rolle må være å bidra til å erstatte dagens internasjonale system med et nytt system bygd på solidaritet, folkelig engasjement, selvråderett, fred, økologisk balanse og rettferdighet.⁶ Dette er en visjon vi deler. Samtidig ønsker vi å understreke at det på kort sikt er viktig også å arbeide innenfor de eksisterende strukturene. Dagens institusjoner vil i mange år spille en viktig rolle i det internasjonale systemet. Vi forstår vårt bidrag derfor, som på den ene siden en støtte til å la den profetiske stemmen fra sør lyde inn i vår virkelighet, og på den andre som det å løfte fram et mer kortsiktig perspektiv med fokus på konkrete og mulige forandringer innenfor det gjeldende finans- og handelspolitiske regimet. Samtidig ønsker vi også med denne saken å ta et selvkritisk blikk på vår egen politiske kontekst. Derfor vil vi også diskutere Norges plass i den globale økonomien, og vi vil senere i sakspapiret peke på noen særskilte områder hvor Norge kan gi et bidrag til en mer rettferdig verden.

3. Reform av det globale finans- og handelssystemet

3.1. Et rettferdig handelssystem

Som del av den globale kirke må vi støtte arbeidet for en økonomi som står i livets tjeneste. Økonomisk rettferd kan ikke reduseres til å bety et regelsett som bygger på *like muligheter* for alle: En slik prinsipiell likhet har ofte styrket posisjonen til den allerede sterke, og stimulert til fremveksten av makteliter som undertrykker og utbytter andre. Dagens internasjonale handelssystem er forankret i Verdens handelsorganisasjon (WTO). Hovedargumentet i det som følger er at WTO har mange mangler, som det først og fremst er de rike landenes ansvar å gjøre noe med.

Så langt vi kan se tilbake i menneskets historie har det eksistert former for handel, mellom enkeltmennesker, mellom grupper og stammer og etter hvert mellom land og stater. Spørsmålet er ikke om man skal drive handel, men *hvordan* man skal drive handel. Når vi i denne sammenhengen tenker handel, så er ikke handel et mål i seg selv. Den må ses på som et middel for å fremme menneskelig verdighet, bærekraftige samfunn og økonomisk rettferdighet. Globale handelsregler er rettferdige i den grad de frembyr positive muligheter til fattige, svarer til deres behov og bidrar til at deres rettigheter innfris. Dette skjer når utviklingslandenes rett til beskyttelse av egne markeder kombineres med økte muligheter til å selge sine produkter i de rike landene. Det er derfor viktig at de rike landene avskaffer progressive tollbarrierer som øker med graden av videreføring. Disse barrierene holder utviklingslandenes industrialiseringsprosesser nede.

Det er ikke noen motsetning mellom bruk av høyere tollsatser til beskyttelse av fattige land på den ene siden og reduksjon av subsidier, som resulterer i dumping, på den

---

⁵ AGAPE, side 35.

⁶ Se, f. eks., AGAPE, side 43.

andre. Bruk av tollbarrierer fungerer som vern av fattige lands landbruk og markeder. Argumenter for verdien av fattige lands tollvern bør ikke brukes som argument mot behovet for subsidiereform. En reform av regelverket rundt tillatte subsidier har som hensikt å avverge at overproduksjonen av subsidierte landbruksvarer dumpes i fattige land. Dette vil skape nye markeder, og derfor også nye muligheter for fattige bønder.

Avtalene for handel med tjenester (GATS) og beskyttelse av intellektuell eiendom (TRIPS) under WTO-regimet har i høy grad bidratt til å sikre multilaterale selskaper retten til å kontrollere verdens sosiale, finansielle, energirelaterte og kulturelle tjenester på en måte som ikke tjener fattige lands interesser. Siden det er svært liten sannsynlighet at det multilaterale rammeverket som er etablert skal forsvinne med det første, er det viktig at det kjøres et dobbelt løp. På den ene siden må det arbeides mot en aggressiv liberalisering innenfor tjenesteavtalen og en fjerning av TRIPS fra WTO-rammeverket. Samtidig er det viktig i dagens situasjon å lete etter løsningene på disse problemene innenfor det multilaterale rammeverket som allerede er etablert.

I forhold til beskyttelse av intellektuell eiendom (TRIPS), er et av de alvorligste problemene at for lite ressurser settes inn på å utvikle medisiner og vaksiner mot sykdommer som rammer mennesker i fattige land. Når markedslogikken får lov til å råde grunnen alene innenfor dette feltet, så fører det til at sykdomsbekjempelse for de med lavest kjøpekraft ikke prioriteres. Noe gjøres for å bøte på dette gjennom FN rammeverket⁷ og gjennom innovative finansieringsmekanismer,⁸ men langt fra nok.

TRIPS har regulering av patenter som en av sine hovedoppgaver.⁹ TRIPS omfatter både patenter på medisiner innen farmasisektoren og på planter i landbrukssektoren. Når det gjelder patenter, både innen farmasi og landbrukssektoren, er en av de mest urovekkende utviklingene for tiden de bilaterale avtalene¹⁰ som inngås mellom mektige land i nord og utviklingsland. Disse avtalene går ofte mye lenger enn de multilaterale avtalene og har ikke den samme gjennomsiktighet. På grunn av ulikt styrkeforhold mellom avtalepartene blir disse avtalene ofte til gjennom et press fra den sterkeste parten.

Når det gjelder handel med tjenester (GATS regelverket under WTO), er det grunn til å være svært kritisk til at utviklingsland på noen måte skal presses til å liberalisere tjenester som vann, sanitær, helse og utdanning. Det er i denne sammenheng svært positivt at den norske regjeringen valgte å trekke sine krav til utviklingsland innen vann, utdanning og energi. Tjenestesektoren generelt og investeringer spesielt er imidlertid også inkludert i en rekke bilaterale avtaler¹¹. De bilaterale European Partnership Agreements (EPAS) mellom EU og ACP landene¹² er et eksempel på hvordan uretten kan få fritt spillerom

⁷ Global Fund, GAVI

⁸ UNITAID

⁹ I tillegg inkluderer TRIPS også copyright, trademarks og industriell design.

¹⁰ f.eks. USA-Singapore

¹¹ USA og den demokratiske republikken Kongo (1989), USA og Bangladesh (1989), USA og Mosambik (2005)

¹² Afrikanske, karibiske og Stillehavslend (African, Caribbean and Pacific Group of States).

innenfor en bilateral ramme. Her presses utviklingslandene til å gå lengre enn i WTO, både innen tjenester, landbruk og spørsmål knyttet til investeringsbeskyttelse, konkurransepolitikk og gjennomsiktighet, de såkalte "Singapore Issues." Her er således WTO en viktig arena for å hindre at de rike landene, USA og EU spesielt, får fritt spillerom til å presse de fattige landene i bilaterale avtaler.

På tross av alle svakhetene representerer WTO likevel en forutsigbarhet, åpenhet og rettsliggjøring som man ikke finner i bilaterale avtaler. Det som på dette tidspunktet er helt avgjørende er at det bygges inn en fleksibilitet i avtalene for utviklingslandene som gir dem handlingsrom til i perioder å velge løsninger som gir dem muligheter til å bygge opp egne tjenestesektorer. Oppsummert mener vi at de ulike delene av verdens handelssystem i WTO må reformeres i en slik retning at WTO forbedrer utviklingslandenes handelsvilkår. I en slik reform bør det særlig legges vekt på følgende momenter:

- Det må bli slutt på all dumping av rike lands subsidierte produkter på fattige lands markeder, og de rike landene må slutte å presse fattige land til å åpne sine markeder for dem.
- Utviklingsland må få utvidet fleksibilitet til å fravike avtaler om markedsåpning for å beskytte egen næringsutvikling når denne trues, og de må få bedre anledning til å selge sine produkter i de rike lands markeder.
- Fattige land må få tilgang på billig kvalitetsmedisin (original eller generisk) til å bekjempe epidemiske sykdommer og andre sykdommer som truer store befolkninger.
- Finansieringsordninger rettet mot utvikling av medisiner mot sykdommer som rammer utviklingsland særlig hardt må fortsatt styrkes – spesielt de som er med på å utfordre systemet for intellektuelle eiendomsrettigheter
- Det må legges til rette for at fleksibiliteten i TRIPS-regelverket faktisk kan benyttes av utviklingslandene.
- Fleksibiliteten i GATS må opprettholdes og forbedres, ikke innskrenkes gjennom en nødvendighetstest av innenlands reguleringer.

3.2. Et rettferdig finanssystem

Den norske regjering har i Soria Moria erklæringen sagt at "den multilaterale bistanden i økende grad skal forskyves fra Verdensbanken til utviklingsprogrammer og nødhjelpstiltak i regi av FN-organer. Norsk bistand skal ikke gå til programmer som stiller krav om liberalisering og privatisering". Dette aktualiserer spørsmålet om de internasjonale finansinstitusjonene Verdensbanken og IMF (IFI-ene) skal bestå eller legges ned. Det problematiske ved dagens IFI-er er imidlertid ikke at det finnes for mye overnasjonalitet innenfor det globale finanspolitiske regimet. Alternativet til et slikt regime ville med stor sannsynlighet blitt en kompleks og uoversiktlig vev av avtaler mellom de enkelte statene (bilaterale avtaler). Et slikt regime ville, slik vi tidligere også har pekt på, kun tjene de mektigste statene og globale finanspolitiske aktørene. Det ville samtidig svekke muligheten for ansvarliggjøring, rettsliggjøring, forutsigbarhet og

folkelig forankring av global finans. Bilaterale donorer opererer med mindre åpenhet og føler heller ikke samme forpliktelse til internasjonale konvensjoner for menneskerettigheter og arbeiderrettigheter. Vi trenger mer overnasjonalitet, ikke mindre.

I stedet for å svare på spørsmålet om reform eller revolusjon, er det derfor mye mer hensiktsmessig å identifisere svakhetene ved dagens regime, slik at kirken og andre aktører innenfor det globale sivile samfunn kan utfordre statene på disse punktene. Noen av svakhetene ved dagens globale finanspolitiske regime kan listes opp punktvis som følger:

- for lite overnasjonalitet og forankring i globalt demokrati
- for mye donormakt
- for høye terskler for å godta ettergivelse av illegitim gjeld
- liten aksept for långivers ansvar
- lånebetingelser knyttet til privatisering og liberalisering (såkalt kondisjonalitet)
- eksistensen av skatteparadis
- muligheter for korrupsjon, unndragelse og hvitvasking

Målet må være et globalt finanspolitisk system der disse svakhetene er rettet opp, og det er av underordnet betydning om de institusjonene som sikrer et mer rettferdig system bærer de samme navnene som dagens organisasjoner. Siden det eneste alternativet til IFI-ene i dag synes å være mindre overnasjonalitet, så virker det klokest å bidra til en konstruktiv reform av IFI-ene i forhold til disse punktene.

Det bør ikke være et mål i seg selv for kirken å legge hindringer for kapitalflyten. En tregere kapitalflyt er slett ikke noen garanti for en mer rettferdig fordeling. Det ville for eksempel være et mer realistisk og effektivt virkemiddel dersom man kunne mobilisere både multilaterale og bilaterale donorer til å være enige om at betingelser om økonomisk liberalisering og privatisering ikke kan forsvares. I låneforhandlinger mellom likeverdige parter bør det samtidig være mulig å stille krav om overholdelse av internasjonale konvensjoner for menneskerettigheter og arbeiderrettigheter. Et annet hensiktsmessig mål ville være en umiddelbar sletting av all illegitim gjeld. Dette ville være et svært viktig bidrag i forhold til oppnåelsen av FNs tusenårs mål. Et prioritert mål må være å stoppe strømmen av penger fra sør til nord. Smutthullene i reguleringen av multinasjonale selskaper må tettes og eksistensen av skatteparadis må konfronteres. Dette bør bli del av Verdensbankens anti-korrupsjons strategi. Til sist kan man bøte på utviklingslandenes problemer ved å etablere innovative finansieringsmekanismer. Det er viktig at dette er et tillegg til bistanden og til de foreslåtte systemendringene.

Mye av motstanden mot IFI-ene har sin bakgrunn i at de siden 80-tallet har lagt strenge føringer på utviklingslands makroøkonomiske og mikroøkonomiske prioriteringer. På 80-tallet startet strukturtilpasningen som knyttet långivingen nært opp til krav om å liberalisere økonomi og markeder. I 1999 la IFI-ene om strategien og sa at utviklingslandene selv skulle sitte i førersetet for politiske endringer. I 2004 annonserte verdensbanken en ny betingelsespolitikk, som sa at det kun var tillatt med betingelser som var strengt nødvendig for at programmene skulle lykkes og at de ville stille krav om at landene selv ønsket de politiske endringene. Betingelsene er nå mer generelt

rettet inn mot "godt styresett" i mottakerlandene. Likevel er det fortsatt slik at det er økonomisk privatiserings- og liberaliseringsbetingelser knyttet til IFI-enes lån, gjeldsslette og bistand.

I mars 2007 begynte forhandlingene om International Development Assistance (IDA). Dette er påfylling av lån til de fattigste landene. Disse lånene gis i realiteten som bistand, men det knyttes fortsatt betingelser til disse lånene. Det er her Norge og flere andre nordeuropeiske land gir sine største bidrag til Verdensbanken. I forbindelse med påfyllingen bør kirken kreve at Norge i forhandlingene setter makt bak kravene om å fjerne betingelsene om økonomisk liberalisering. Dette er et beskjedent krav som regjeringen kan gjøre uten store politiske kostnader, samtidig som det sender tydelige signal og legger føringer på noen av Verdensbankens midler.

Oppsummert vil vi vektlegge at de internasjonale finansinstitusjonene må endres i en slik retning som forbedrer vilkårene for en bærekraftig utvikling i fattige land kraftig. Derfor må multilaterale så vel som bilaterale donorer ta ansvar for at endringer skjer ved at:

- All illegitim gjeld og gjeld som på annen måte ikke er bærekraftig må slettes betingelsesløst og utenfor bistandsbudsjettet.
- Utviklingslandenes evne til å si nei til IMF og verdensbankens krav /betingelser styrkes.
- Man får slutt på alle betingelser om økonomisk liberalisering og privatisering. Den norske regjeringen kan sette makt bak kravene ved:
  - å danne et "gode donors fond" fri for økonomiske liberaliserings- eller privatiseringsbetingelser.
  - knytte IDA-påfyllingen som Norge snart skal bidra med til krav om frihet fra kondisjonalitet.
- Man fastholder et krav om at Verdensbanken inkluderer kampen mot skatteparadis i sin anti-korrupsjonsagenda
- Internasjonale konvensjoner for menneskerettigheter og arbeiderrettigheter kreves overholdt av låntager så vel som långiver.

4. Norges rolle i global økonomisk politikk

Norge med sin velferdsstat og sin store petroleumsformue har ikke bare gode muligheter til å bidra til en mer rettferdig verden. Vi har også en moralsk oppgave i det å dele av vår rikdom. Sakspapiret peker derfor på to områder hvor Norge har et særlig ansvar i den globale økonomien og i arbeidet med å skape en mer rettferdig fordeling.

4.1 Norge som oljenasjon: Rettferdig fordeling av oljeressursene.

Den norske oljeformuen – rikdommen som finnes på bunnen av havet som er administrert gjennom den norske stats petroleumsfond, og som er blitt investert i norske oljeselskaper – har gitt Norge en unik posisjon internasjonalt. Dette forplikter den norske stat og de

norske oljeselskapene. Norge disponerer 75 % av oljereservene og 45 % av gassreservene i Vest-Europa. Som olje- og gasseksportør er vi henholdsvis nest og fjerde størst i verden. Selskaper som Statoil, Hydro og Aker Kværner har i løpet av de siste 10-15 årene etablert seg i mange utviklingsland. Eksempelvis har Statoil og Hydro siden midten av 1990-tallet investert til sammen ca. 40 milliarder kroner i Angola. I tillegg finnes det en rekke andre norske selskaper i Angola som utfører spesialoppdrag for oljeindustrien i Angola og i Vest-Afrika, og som har investert milliarder i tillegg.

Parallelt med at de norske selskapene har gjort store investeringene i sør har myndighetene sett et behov for å koordinere Norges fagkompetanse på petroleumsområdet med bistand. "Olje for utvikling" – satsingen ble lansert av Regjeringen Bondevik i 2005 med den ambisjon om å gjøre petroleumsforvaltning og godt styresett til et prioritert satsingsområde i norsk utviklingssamarbeid.¹³ Regjeringen vil styrke den faglige bistanden knyttet til forvaltning av olje og gass med en ekstrabevilgning på 50 millioner kroner årlig de neste fem årene (fra 2005). Det legges vekt på å bidra til åpenhet, anti-korrupsjon og godt styresett i aktuelle samarbeidsland.

I en tid hvor klimaendringene er på alles lepper bør det imidlertid stilles spørsmålsteget ved at Norge som oljenasjon og med et av verdens største leverandørmiljøer på offshore skal legge til rette for å stimulere til mer oljeutvinning i verden. En nylig evaluering har gransket norsk petroleumbistand, men uten å ta for seg miljøaspektene, noe som synliggjør at disse ikke har noen synlig plass i oljebistanden.¹⁴ Det er også problematisk at det er så tette koblinger i form av at staten Norge har en stor eier-rolle på egen sokkel og samtidig er aksjonær hos utbyggerne Statoil/Hydro som tjener penger i "Olje for utvikling" land. Statoil er i dag aktiv i 33 land og henter alene ut mer penger fra Angola enn Norge gir i samlet bistand til hele Afrika. Oljeeventyret i Afrika foregår i høyeste grad med Norge som en av karakterene i fortellingen, men ofte uten at den norske offentligheten er tilstrekkelig informert. Hvor mye penger fra Statoil/Hydros investeringer blir igjen i utviklingslandene og hvordan forholder selskapene seg til demokratiseringsprosesser, etikk og miljø? For norske selskap som opererer i land med svak eller manglende nasjonal regulering, er mye overlatt til selskapenes egne etiske vurderinger. Statoil/Hydro fusjonen gjør Norge til en enda mer betydelig oljemakt internasjonalt. Det bør forventes at det nye selskapet tar sitt samfunnsmessige ansvar alvorlig, at det holder de høyeste standarder innenfor etikk og miljø, samt at norske myndigheter overvåker hvordan selskapet opptrer i utlandet.

Selve ideen bak programmet "Olje for utvikling", om at olje skal komme fattige mennesker i disse landene til gode, er det vanskelig å være uenig i. Historiene er mange om oljens forbannelse. Korrupsjon, konflikt, autoritært styresett, uendelige gap mellom rike og fattige og miljøskader er noen av problemene som går igjen i land etter land. På tross av mange utfordringer, bidrar oljen til utvikling i mange land og den gir mange u-land en viss selvbestemmelse over energien. Som rik nasjon i nord har vi ingen rett til å

---

¹³ Se http://www.norad.no/default.asp?V_ITEM_ID=3241

¹⁴ Se http://www.dn.no/energi/article1091262.ece?WT.svl=article_title

hindre fattigere land i å utvikle sine naturressurser. Vårt poeng i denne sammenheng er imidlertid at det også finnes andre og viktigere sider ved Norges måte å forvalte sin petroleumsformue på enn programmet olje for utvikling. I det minst må det synliggjøres de miljø- og klimamessige konsekvensene av programmet.

Petroleumsfondet (Statens Pensjonsfond - utland) gir i dag Norge større politisk og økonomisk handlingsrom enn de aller fleste andre land. Til nå har dette handlingsrommet ikke bidratt til å minske kløften mellom rike og fattige land, og Norge har i svært liten grad utnyttet det potensialet for et nytt fokus i solidaritets- og energidebatten som petroleumsfondet gir. Det er behov for å se nærmere på hvordan Norge kan gjennomføre en offensiv, solidarisk forvaltning av oljeformuen. Hva vil en oljeformuepolitikk med et miljø- og rettferdighetsperspektiv til grunn innebære?

Nedenfor lanseres noen konkrete forslag som vi ber norske myndigheter vurdere:

- Hvert enkelt oljeland kan, fra år til år og på nasjonalt frivillig grunnlag, sette av en viss andel av petroleumsinntektene til gode formål utenfor sitt eget land. Dette kan betraktes som institusjonalisert veldedighet i global målestokk. Norge kan vise vei og bruke en større del av oljeinntektene på utviklingshjelp.
- Oljelandene pålegges å innføre en flat skatt på all olje- og gass produksjon, for eksempel én dollar per oljefat, men med unntak for de fattigste olje-produserende landene.
- En tredje måte er å innføre progressiv beskatning – å ilegge petroleumsprodusentene mer skatt jo høyere petroleumsinntektene blir (takket være høyere energipriser), og å omfordele disse skatteinntektene globalt. Begrunnelsen for et slikt oljekonjunkturfond er at når oljeprisene stiger, øker de fattigste utviklingslandenes importutgifter formidabelt i forhold til deres eksportinntekter, samtidig som den norske statens oljeinntekter svulmer.
- Et fjerde alternativ er knyttet til den særnorske situasjonen med et statlig petroleumsfond. Stabilt høye oljepriser gjør at petroleumsfondet (Statens Pensjonsfond) i løpet av 2007 vil være verdt 2000 milliarder kroner. Fondets etiske retningslinjer kan til en viss grad brukes mot investeringer i selskap som opptrer skadelig i utviklingslandene, men målings- og overvåkingsmetodene her bør revurderes og videreutvikles. Fondet investerer i dag mindre enn 2 % utenfor de vestlige verdipapirmarkedet. Fondet bør utvikles i en slik retning at det i større grad kan komme den fattige verden til gode. Da må fondet innføre andre indikatorer på oljeformueforvaltning enn nasjonal finansiell avkastning.

4.2 Norge som fiskeri- og landbruksnasjon: handelspolitikken

Norsk handelspolitikk bør ikke hindre utviklingslandenes muligheter til å bruke de samme politiske virkemidlene som har vært avgjørende i vestens økonomiske utvikling.

I WTO-forhandlingene har Norge gjort lite for å forandre på dagens romslige og dårlige sorterte subsidieverktøykasse. OECDs samlede subsidienivå utgjør i dag fem ganger så mye som all bistand. Det framlagte forhandlingstilbudet fra EU og USA innebærer at ingen av dem trenger å redusere det samlede subsidienivået i noen vesentlig grad.

Regjeringen arbeider i WTO for å avvikle eksportstøtten, men dette er ikke tilstrekkelig for de fattige landene så lenge WTO-systemet gir rom for å omgjøre denne støtten til andre typer støtte som er mer legitime i WTO. En rekke utviklingsland, med G20-landene i spissen (inkludert land som Sør Afrika, Tanzania, Filippinene og Brasil) ønsker en gjennomgang av den "grønne boksen"¹⁵ for å sikre at disse såkalt lovlige WTO subsidiene virkelig ikke er eksportdrivende. EU og USA motsetter seg forslaget, med støtte fra Norge. En UNCTAD rapport (2007) viser at reduksjon eller eliminering av grønn boks subsidier vil føre til betydelig økning av eksporten fra utviklingsland, inkludert de minst utviklede landene (MUL) (opptil 20 % økning) og tilsvarende synkende eksport fra rike land som EU og USA (opptil 60 % nedgang). Tallene beviser at dagens grønn boks subsidier faktisk har en handelsvridende effekt som gjør at utviklingslandene kommer svært dårlig ut. Norge bør derfor støtte opp om en gjennomgang av disse subsidiene.

De 49 fattigste landene i verden (MUL) har toll og kvotefritak for alle EBA – varer (dvs. all eksport unntatt våpen) som eksporteres til Norge. For de andre fattige landene er det gjennomsnittlige tollnivået for jordbruksprodukter relativt høy. Det viser seg imidlertid at det holder ikke med å gi null-toll til de minst utviklede landene (MUL). I Norge har dette resultert i et importnivå på 0.01-0.02 %. Regjeringen har i 2007 satt i gang en gjennomgang av tollpreferansene for utviklingsland (GSP). Det foreslås å utvide nulltollordningen for MUL til 14 mellominntektsland samtidig som GSP ordningens tollreduksjon økes med 20 prosentpoeng innenfor WTOs minsteadgangskvoter for landbruksvarere. Dette fører til at de utviklingsland som ikke inkluderes i nulltollordningen får en økt preferanse på bekostning av industrilandene. Dette forslaget er svært positivt for utviklingslandene. Samtidig importerer vi i dag hovedvekten av våre landbruksprodukter fra EU. Slike null-toll ordninger må derfor suppleres med kapasitetsbygging og særskilte avtaler mellom importør og eksportør som likevel ikke hindrer utvikling av konkurranseevnen.

Fattige lands politiske handlingsrom til å utarbeide egne strategier for utvikling må settes foran kravet om markedsadgang. Dette gjelder ikke minst Norges arbeid for markedsadgang for norsk fisk. Norges posisjon i forhandlingene i WTO om fisk (NAMA- forhandlingene) vil resultere i overutnyttelse av fiskeriene ved sterke insentiver for økt fiske, som med stor sannsynlighet kan føre til overfiske i eksporterende land uten

---

¹⁵ Denne inneholder de subsidiene som ikke skal virke handelsvridende på internasjonal handel med landbruksprodukter og kan med dagens avtale brukes ubegrenset. Boksen inkluderer såkalte dekoplete utbetalinger, – utbetalinger som ikke er relatert til produksjon, ofte merket bondens "pensjon". Også subsidier til forskning, sykdomskontroll, infrastruktur, matvaresikkerhet og miljøhensyn er inkludert i denne boksen.

gode forvaltningsregimer. FNs mat og landbruksorganisasjon FAO anslår at så mye som 75 % av globale marine fiskebestander nå er fullt utnyttet, overutnyttet eller uttryddet.

Mye har blitt sagt om motsetningen i Norges defensive holdning på landbruk versus offensiven på fisk. Det er ikke i seg selv inkonsekvent av Norge å fremme offensive interesser innen fiskeriforhandlingene og defensive interesser innen landbruksforhandlingene, men argumentasjonen må være redelig. Dersom Norge vil beskytte sitt landbruk ut fra argumenter som matsikkerhet, burde vi også bidra til at utviklingslandene får beskytte sin matsikkerhet (se også kapittel 5.3) på fisk (slik Regjeringserklæringen for Stoltenberg regjeringen (2005) har vedtatt). Matsikkerhet er ikke mindre viktig for en type mat (fisk) enn en annen type mat (melk, kjøtt og korn) eller for en gruppe land (utviklingsland) enn en annen gruppe land (i-land). Norges argument om matsikkerhet synliggjør en konflikt mellom lokal/nasjonal og global bærekraftig utvikling. En vesentlig del av eksporten konkurrerer heller ikke med norsk produksjon, noe som taler for at Norge burde kunne lempe på sine tollrestriksjoner.

Norge deltar også i bilaterale forhandlinger med utviklingsland gjennom EFTA samarbeidet. I disse avtalene inkluderes også diverse "WTO plus" aspekter. Med dette menes alle bilaterale avtaler som går lengre enn WTO avtalen f.eks. i form av markedsåpning (landbruksprodukter og fisk) eller beskyttelse av intellektuelle eiendomsrettigheter er skadelige for utviklingslandene. EFTA landene legger hardt press på utviklingsland for å senke sine tollbarrierer mer slik at vi får adgang for våre produkter (spesielt fisk) i deres markeder. Dette får konsekvenser både for forvaltningsevnen, konkurrerende nasjonale produkter og statskassen i fattige land. Patenter på frø eller bioteknologiske oppfinnelser i landbruk så vel som farmasiprodukter er svært problematisk for en rekke utviklingsland ved at det får konsekvenser for menneskerettigheter som retten til mat og retten til helse.

Vi har følgende krav til norske myndigheter:

- Norge bør jobbe for en reform av WTO som legger til rette for et rettferdig globalt handelsregime hvor alle land har like stor makt til påvirkning av reglene.
- Norge må vri sin import fra EU og mot utviklingslandene.
- Norge må lempe på sine tollrestriksjoner for landbruk slik at fattige land kan få større adgang til å selge sine produkter på det norske markedet.
- Norge må gå innfor en gjennomgang av de såkalt lovlige subsidiene (grønn boks) i WTO for å sikre at de ikke er eksportdrivende.
- Norge må bidra til at utviklingslandene får beskytte sin matsikkerhet på fisk. Norges krav om markedsadgang for fisk er ikke forenlig med en global bærekraftig høsting av fiskeriressursene.
- Norge må ikke, gjennom EFTA samarbeidet, kreve bilaterale avtaler med utviklingsland som inneholder "WTO plus" elementer.

5. Oppfølging i Den norske kirke

Denne saken er først og fremst en oppfordring til internasjonale og norske myndigheter om å jobbe for et mer rettferdig globalt handels- og finanssystem. Vi vil imidlertid avslutningsvis peke på noen områder hvor kirken kan spille en viktig selvstendig rolle i disse spørsmålene.

I forhold til å drive *opinionspåvirkning* forvalter kirken en språklig skattekasse, og det å fornye dette tradisjonelle språket i møte med dagens utfordringer kan gi nye perspektiver og ny forståelse. Mens politikere snakker realpolitisk, har kirken en lang tradisjon for å snakke profetisk. En slik profetisk røst må lyde tydelig ut i offentligheten, samtidig som den skal være solid teologisk og bibelsk forankret. Den må ikke bli en røst på linje med alle andre politiske røster i samfunnet. En profetisk røst avslører urett og krenkelser og den peker på Gudsrikets verdier. Kirken bør også være advokaten som gir røster til de som ikke blir hørt og som opplever sitt menneskeverd krenket.

Kanskje den måten hvor kirken best kan være en transformerende kraft er nettopp ved å vektlegge at den er *global* i sin natur. Kirken selv, som verdensvidt fellesskap, bæres av en global visjon: "En ny himmel og en ny jord, der rettferdighet bor."¹⁶ Jesu forkynnelse var fra begynnelsen av preget av at dette nye fellesskapet var virkeliggjort i og med hans komme: Himmelriket er nær!¹⁷ I ord og handling tydeliggjorde Jesus for sine tilhengere hva som kjennetegner det nye Gudsrikefellesskapet. Han reiste opp dem som var falt ut av fellesskapet; fattige, syke og foraktede, og på spørsmålet om hvem som er den største i Himmelriket, samlet han barna rundt seg.¹⁸ Han ble ikke lei av å insistere på at i det nye Gudsrikefellesskapet er den siste den første og den minste den største.¹⁹ Som del av dette verdensvide kristne fellesskapet vil lokale og nasjonale kirker alltid måtte løfte perspektivet utover mot det globale. Som kirke i nord, for eksempel, vil dette bety at vi skylder å tenke vår egen rikdom i en global kontekst. Den norske kirke er del av en verdensvid kirke som lider under den måten rike land, som Norge, bruker jordens ressurser på. Her i Norge kan vi ikke bare spørre hvordan vi skal gjøre nytte av rikdommen vår. Det globale ansvaret forplikter oss til å gjøre verden bedre. Dette gjelder vår felles framtid på vår felles jord.

Arbeidet med å fornye og videreutvikle det kirkelig språket i møte med disse utfordringene må gå parallelt med hva vi som kristne kan gjøre praktisk og konkret. Som kirke må vi gå sammen med alle mennesker og organisasjoner av god vilje for å bygge brede allianser lokalt, nasjonalt og globalt, som kan utløse personlig forpliktelse og politisk handling for økt global rettferdighet. Vi må bruke alle anledninger i kirke og samfunnsliv til å fremme bevisstheten og ved konkrete tiltak inspirere til handling. Dette

---

¹⁶ 2.Peter 3,13.

¹⁷ Matteus 3,2 m.fl.

¹⁸ Matteus 10,13-16. Se, også, Markus 9,35.

¹⁹ Markus 10,31 m.fl.

gjelder også det personlige ansvar for å redusere sitt forbruk som et ledd i en ny fordeling av goder og byrder i verden.

Her følger noen forslag til hvordan man kan løfte denne tematikken nasjonalt og lokalt i Den norske kirke.

Den norske kirke nasjonalt:

- Utfordre politiske myndigheter til å inkludere økonomisk rettferdighet i freds- og forsoningsarbeid.
- Bygge allianser med sosiale bevegelser og fagforeninger globalt og nasjonalt som arbeider for et rettferdig handels- og finanssystem.
- Delta i Kirkenes Verdensråds oppfølging av AGAPE-prosessen.
- Sørge for at den inter-religiøse dialogen som DNK er del i også tar opp i seg spørsmål om global økonomisk rettferdighet.
- Bruke penger og forvalte ressurser i tråd med etiske og sosiale retningslinjer for global bærekraft og rettferdighet.
- Utfordre OVF til i større grad å sikre at en betydelig andel av de kirkelige fondsmidler kan plasseres i banker til utviklingsfremmende tiltak.
- Lete etter nye måter den kan komme i dialog med og vise solidaritet med verdens fattige.
- Fortsette å fordype seg i spørsmål knyttet til global handel og finans og videreutvikle Den norske kirkes forståelse omkring disse spørsmålene.

Den lokale menighet:

- Markere fastetiden og delta i Kirkens Nødhjelps fasteaksjon.
- Holde en fastedag for å reflektere over verdens fattige, for dernest å avslutte fasten med å spise et måltid basert på Fair Trade-matvarer eller mat produsert i et fattig land.
- Utfordre lokale myndigheter til å jobbe sammen med menigheten i prosjekter knyttet til global rettferd, misjon og diakoni.
- Sette opp en utstilling i den lokale kirken som forteller om verdens urettferdighet og hvordan politikken bør endres.
- Gjennom gudstjenestens liturgi og preken gi et uttrykk for verdens urett.
- Markere Nord/sør-søndagen, Menneskerettighetssøndagen og Verdens aids-dag.
- Løfte frem og gi anerkjennelse til aktiv givertjeneste i større grad enn i dag. Utfordre enkeltmennesket til å gi tiende.
- Øke andelen av offergaver som går til diakonale formål, misjon og nødhjelp.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Foreløpig ingen.

Utkast til et brev fra Kirkemøtet i forbindelse med behandling av klimasaken og saken om økonomisk globalisering: (versjon 9. sep07)

Kirkemøtet som er samlet på Øyer i tiden 12. —17. november 2007 har bl.a. behandlet saker som omhandler kirkens posisjon og holdning til klimaendringer og den økonomiske globaliseringen. Kirkemøtet ønsker i denne sammenhengen å sende følgende budskap til den norske regjeringen og Stortinget:

Den norske kirke er del av et globalt kirkefelleskap som tror på Gud som skaper, frelser og opprettholder av alt liv. Mennesket er både selv en del av jordas biologiske mangfold og har samtidig fått et spesielt oppdrag om å ta vare på Guds skaperverk. Denne troen og dette fellesskapet forplikter oss til å ta stilling til prosesser som truer livsgrunnlaget eller grunnleggende internasjonal rettferdighet..

Dagens klimaendringer og de trusler og scenarier som FNs klimapanel har vist oss i den senere tid, krever at Den norske kirke inntar en tydelig holdning og krever handling både av oss selv som enkeltmennesker og av regjeringen på vegne av det norske samfunn.

Kirkemøtet utfordrer derfor de politiske partier, Stortinget og regjeringen til så snart som mulig å inngå et tverrpolitisk samarbeid for å vedta kraftige kutt i Norges klimagassutslipp og for å finne veier så vi som enkeltpersoner og samfunn kan nærme oss en moralsk forsvarlig og bærekraftig bruk av ressurser som ikke går på bekostning av mennesker i andre land og våre etterkommere. Vi viser i denne sammenhengen til klimaforliket som ble inngått mellom 7 ungdomspartier våren 2007 med konkrete forslag til samferdselssektoren (bl.a. høyhastighetsbane i Norge, storsatsing på kollektivtrafikk, m.m.), energisektoren (forskning og utvikling av fornybar energi, elektrifisering av sokkelen, satsing på alternative energikilder, m.m.) og til internasjonalt samarbeid.

Kirkemøtet vil samtidig understreke at dagens globale handels- og finanssystem ikke i tilstrekkelig grad kommer den fattige verden til gode. Kirkemøtet mener det er nødvendig å arbeide for at dagens globale handels- og finanssystem på sikt erstattes av et system der større medbestemmelse for de fattigste landene og en grundigere forankret demokratisk legitimitet sikres.

Som europeisk kirke bærer vi på en arv som gjør oss dypt medansvarlige i en politisk og økonomisk utvikling basert på grov utbytting av mennesker og naturressurser i sør. Kirkemøtet ser at Norge med sin velferdsstat og sin store petroleumsformue både har gode muligheter og et moralsk ansvar til å bidra til en mer rettferdig verden.

Forbruk

Den norske kirke har i mange år vært opptatt av vårt høye og voksende forbruk i Norge. Selv om mye kan oppnås med ny teknologi, er det fremdeles best å bruke mindre energi og ikke- fornybare ressurser. Vi må alle forsake, men det er først og fremst regjeringen

som må ta ansvar på våre vegne. Det må stilles klare krav til næringslivet og befolkning og det må legges til rette for en omlegging av livsstil og rammefaktorer for næringslivet.

Norge som oljenasjon

Kirkemøtet mener vi må ta et oppgjør med vår rolle som oljeprodusent.

Den norske oljeformuen er i dag den viktigste bærebjelken i hele vår nasjonale økonomi og har gitt Norge en unik posisjon internasjonalt. Olje- og gassforekomsten på norsk territorium har gitt oss som nasjon en ekstraordinær rikdom og et ekstraordinært ansvar. Vi må vise oss dette ansvaret verdig.

I vårt eget land har denne rikdommen ført til et individuelt forbruksmønster og en samfunnsstruktur som ikke er bærekraftig, men som går på bekostning av våre etterkommere og mennesker i andre deler av verden. Vi tjener på salg og bruk av fossil brensel, som er den største årsaken til dagens utslipp av klimagasser. Dette rammer fattige nasjoner først og hardest. Ungdommens kirkemøte 2007 sa i den sammenhengen at "vi lever i overgriperens kontekst". Dette er en stor etisk og moralsk utfordring og forplikter oss som nasjon. Samtidig vet vi at kull, olje og gass ikke er fornybar og vil ta slutt. Vi må forberede oss på å bli et samfunn etter de fossile energikilders tid. Dette arbeidet må begynne straks.

Petroleumsfondet (Statens Pensjonsfond - utland) gir i dag Norge større politisk og økonomisk handlingsrom enn de aller fleste andre land. Til nå har dette handlingsrommet ikke bidratt til å minske kløften mellom rike og fattige land, og Norge har i svært liten grad utnyttet det potensialet for et nytt fokus i solidaritets- og energidebatten som petroleumsfondet gir. Fondet investerer i dag mindre enn 2 % utenfor de vestlige verdipapirmarkedet. Fondet bør utvikles i en slik retning at det i større grad kan komme den fattige verden til gode. Da må fondet innføre andre indikatorer på oljeformueforvaltning enn kun nasjonal finansiell avkastning.

Nasjonal strategi og handlingsplan for bærekraftig utvikling, statsbudsjettet og klimameldingen

20 år etter at Brundtland-kommisjonen har lagt frem sin rapport "Vår felles framtid" har regjeringen i år lagt frem et utkast til revidert nasjonal strategi for bærekraftig utvikling. Kirkemøtet mener at utkastet dessverre ikke svarer på utfordringene Brundtland-kommisjonen ga verdenssamfunnet og det spesielle ansvaret de industrialiserte landene har for å fremme et mer bærekraftig produksjons- og forbruksmønster.

Det er bra at arbeidet med en slik strategi er lagt til finansdepartementet i Norge, men en slik strategi må gi klare mål og føringer for hvordan målene skal nåes, og følges av en konkret og ambisiøs handlingsplan. Dette må gjenspeiles tydelig i statsbudsjettets prioriteringer. I tillegg til statssekretærutvalget bør det opprettes en kommisjon som ivareta deltakelsen av det sivile samfunnet i denne prosessen.

Kirkemøtet er glad for at regjeringen har satt seg ambisiøse klimamål i klimameldingen, men savner flere konkrete grep for å nå disse målene. Her må alle sektorer som bidrar til utslipp tas med.

Kirkemøtet ønsker derfor at...

- Regjeringens offisielle klimamålsetting om å kutte 30 % av utslippene innen 2020, må nås ved at minst 2/3 av utslippskuttene tas nasjonalt gjennom reelle kutt. Dette må ikke gå på bekostning av å støtte liknende prosesser i andre land aktivt.
- Norge som oljenasjon må ta et oppgjør med vår egen rolle som rik oljeprodusent. Det bør diskuteres produksjonstak på olje- og gassutvinning i Norge av hensyn til miljøet og klimaet.
- Områder som er særlig viktig for det biologiske mangfold i våre havområder bør skjermes for oljeutvinning.
- Det norske petroleumsfondet må flytte sine investeringer fra selskaper som tjener sine penger på en virksomhet som forsterker disse klimaendringene, og heller investeres i selskaper som bidrar til å løse klimaproblemene. En større andel av fondet bør settes av til klimaforskning.
- Statsbudsjettet må i mye større grad bygge opp under miljø- og klimapolitiske målsettinger, bl.a. ved en "grønn" skattereform og ved å øke midler til
- Norge må jobbe for at den nye klimaavtalen under klimakonvensjonen inkluderer de fattige landene, og at teknologioverføring og kapasitetsbygging i sør prioriteres. Denne nye avtalen som skal utformes i Bali i slutten av året (COP 12) må være mer omfattende enn Kyoto-protokollen.
- Norge bør arbeide for å reformere utlånspolitikken i de globale finansieringsinstitusjonene for å kanalisere støtte bort fra fossilt brensel og over til fornybar energi.
- Petroleumsfondet bør utvikles i en slik retning at det i større grad kan komme den fattige verden til gode.
- Norsk handelspolitikk bør ikke hindre utviklingslandenes muligheter til å bruke de samme politiske virkemidlene som har vært avgjørende i vestens økonomiske utvikling.
- Norge bør jobbe for en reform av WTO som legger til rette for et rettfærdig globalt handelsregime hvor alle land har like stor makt til påvirkning av reglene.
- Norge må vri sin import fra EU og mot utviklingslandene.
-

